

KULTUROWE FILIACJE BIOGRAFII

(Sprawozdanie z konferencji *Biografie i biografizacje w literaturze i kulturze*, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, 24–25 listopada 2015)

SYLWIA KONDEK*

Narracje (auto)biograficzne są współcześnie rozpatrywane w splocie z geografią, historią, a nawet genetyką (w perspektywie pamięci biodziedzicznej). Te filiacje decydują o dominantach i strategiach biografizacyjnych w literaturze i kulturze. Dodatkowo stałe zainteresowanie życiem, dziełem, codziennością znanych osób objawia się niesłabnącym popytem na (auto)biograficzne przekazy – drukowane czy publikowane w Sieci. Istnieje odwieczne zaciekawienie egzystencją nieprzeciętnych jednostek, nurtują pytania: jak żyli, działali, tworzyli ci, którzy pozostawili po sobie widoczne ślady obecności albo też „służyli” za autorytety, wzorce (ale także antywzorce) osobowe. Biografie (zarówno te naukowe, jak również beletrystyczne) zaspokajają nie tylko intelektualną ciekawość czytelnika, lecz dostarczają także wiedzy użytkowej – informują o życiu ludzi z danej epoki, ich problemach, konfliktach oraz sposobach ich rozwiązywania. Niejednokrotnie autor-bohater staje się motywacją dla odbiorcy do podjęcia aktywności, jest bodźcem skłaniającym do przemyśleń.

W odpowiedzi na owe uwarunkowania pracownicy Katedry Poetyki i Teorii Literatury w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, kierowanej przez prof. UP dra hab. Jerzego Waligórę, prorektora uczelni, zorganizowali ogólnopolską konferencję pt. *Biografie i biografizacje w literaturze i kulturze*. Obrady toczyły się w budynku głównym UP, przy ulicy Podchorążych 2, w dniach 24–25 listopada 2015 roku. W konferencji wzięło udział blisko czterdzieści referentów, reprezentujących ośrodki uniwersyteckie i akademickie z całego kraju (m.in. Warszawy, Krakowa, Lublina, Poznań, Gdańsk, Szczecin, Łódź, Kielc, Słupska, Częstochowy).

W sekcji *Auto/bio/geo/grafia w literaturze i literaturoznawstwie polskim i europejskim: I*, której przewodniczyła Barbara Szargot, referat wygłosiła Anita Całek z Uniwersytetu Jagiellońskiego (*Pakt biograficzny: między etyką, historią i literaturą*). W swoim wystąpieniu podkreślała, że pakt biograficzny usytuowany jest między etyką a kwestią prawdy. Przytoczyła definicję paktu referencjalnego w biografii i autobiografii (biografia, jak tekst naukowy, ma dostarczać weryfikowalnych informacji o rzeczywistości, jej zadaniem jest ukazywanie prawdziwego obrazu, nie zaś – złudzenia). Pakt etyczny powinien uwidaczniać się w tym, iż autobiografia przekazuje uniwersum wartości, wrażliwości na świat, nieznanne doświadczenia.

Tłumaczka prac Michela de Certeau, Katarzyna Thiel-Jańczuk z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu wspomniała o biograficznych esejach, nazywanych biofikcjami. W odróżnieniu od biografii literackiej charakteryzuje je apofatyczna nieobecność. Posiłkując się ustaleniami Romy Sendyki, referentka przywołała pojęcie „antynarracyjności życia” – odnoszące się do skupienia na jednostce, a nie na dziejowych wydarzeniach. Tożsamość podmiotu ulega nierzadko „rozluźnieniu”, a rezygnacja z zapisu linearnego daje efekt hipertekstu.

Magdalena Roszczynialska z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie przedstawiła referat *Renaty Putzlacher autobiografia wielokrotna*. Poetka, której twórczość badała prelegentka, urodziła się w Karwinie. Od 1997 mieszka w Brnie, zatem wiązać należy z jej osobą termin „tożsamość pogranicza”. Według M. Roszczynialskiej miejsce urodzenia pozwala określać typy relacji człowieka z przestrzenią w wymiarach: afektywnym, poznawczym, behawioralnym.

* Sylwia Kondek – mgr, absolwentka Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Pogranicze jest miejscem-paradoksem, narażonym na narodowe polityki. Powoduje konflikty tożsamości, zmusza jednostkę do prób scalenia niekompatybilnych modeli „Ja”.

Drugiej części obrad w ramach wspomnianej sekcji (*Auto/bio/geo/grafia w literaturze i literaturoznawstwie polskim i europejskim: II*) przewodniczyła Anita Całek. Prozie Jose Mauro de Vasconcelosa przyjrzała się Katarzyna Slany z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie (*Znaczenie fantazmatów dziecięcych w prozie autobiograficznej Jose Mauro de Vasconcelosa*). Twórca ten opisywał wydarzenia z jednostkowego, subiektywnego punktu widzenia, niesprowadzalnego do kategorii zewnętrznych. Dziecięca perspektywa przedstawiała świat fikcyjny, nieciągły, fragmentaryczny, intensywny. Referentka zarysowała także istotę konfliktu dorosły – dziecko (dorośli tłumią naturalną energię dziecka, przez co odczuwa ono siebie jako Innego).

Beata Pyżłowska (doktorantka Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie) przedstawiła słuchaczom przemyślenia na temat: *Mit, tradycja i współczesność. Indygenizm w biografii o meksykańskiej malarce Fridzi Kahlo autorstwa francuskiego pisarza Jean-Marie Gustave Le Clézio*. Według tego autora zbiorowość odnajduje się w narracji i akcji snucia opowieści. Mit i tradycja stały się dla Le Clézio rezerwuarem toposów. Inny francuski pisarz zainteresował Gabrielem Meinardi, także reprezentującą UP w Krakowie (*Antoine de Saint-Exupéry: więzień samego siebie czy pilot otwartej przestrzeni*). Autor *Małego Księcia* tworzył teksty sytuujące się na pograniczu literatury faktu i literatury pięknej. Podkreślał on niejednokrotnie, iż zawód pilota, który wykonuje, daje mu satysfakcję i szczęście. Kochał życie, jego dzieła są wyrazem odpowiedzialności za siebie i innych. *Ziemię, planetę ludzi* można uznać za traktat filozoficzny, chociaż trudno jednoznacznie określić jej przynależność gatunkową. A w najbardziej popularnym dziele francuskiego pisarza (właśnie *Małym Księciu*) odnajdujemy sugestię, iż warto przez całe życie pielęgnować w sobie wewnętrzne dziecko.

Sekcji trzeciej (*Biografizm literatury dawnej: I*) przewodniczył Jerzy Waligóra. Przedstawiciel Uniwersytetu Jagiellońskiego Jacek Hajduk wygłosił referat *Owidiusza narracja autobiograficzna*. Starożytny poeta był autorem dwóch tomów *Poezji wygnańczych*. Ten okres w jego twórczości to czas rozliczeń w osobistej biografii. *Z Księgi żalów* czerpiemy informacje o jego sytuacji rodzinnej, zdrowotnej, a także o pierwszych próbach poetyckich. Elegie Owidiusza stały się wzorcową formą biografii, sytuującą się na pograniczu epiki i liryki. W literaturze polskiej widoczne jest wyraźne nawiązanie do tekstu Owidiusza – Klemens Janicki zbudował swój utwór *O sobie samym do potomności* na wzór elegii rzymskiego twórcy.

Lubelska badaczka, Aleksandra Chomiuk z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, pojmuje biografię jako formę hybrydyczną (łąączącą elementy zyciorysu i fikcji). Analizowała biografię *Henryka Sienkiewicza życie i zasługi*. Biograf – Maciej Wierzbński, tworzący także pod pseudonimem: Roman Rola, dokonał wyrazistej selekcji faktów z życia opisywanej postaci. Wykazał się jednak szczególną troską i dbałością o dobór materiałów i dokumentów. Mityzację wykorzystał jako zastępczą formę relacjonowania przebiegu życia. Opisał następujące etapy (moduły) życia Sienkiewicza: rodowód, szczegóły genealogiczne, dzieciństwo, dorastanie, praktyki dziennikarskie, życie dojrzałe, społeczno-pisarską służbę.

Osoba i dzieło Henryka Sienkiewicza znalazły się też w polu zainteresowań Barbary Szargot z Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Badaczka zaprezentowała referat *Wanda i Kazimierz Szetkiewiczowie w świetle korespondencji Henryka Sienkiewicza*. Analizowała relacje pisarza z rodzicami jego pierwszej żony – Marii z Szetkiewiczów. Twórca był z nimi bardzo związany, mieszkali razem przez długi czas. Teściowie pisarza realizowali kilka wzorów kulturowych (m.in. bliski był im światopogląd mieszczański pozwalający na transmisję wzorów obecnych w XIX-wiecznym społeczeństwie).

Kontynuacja obrad w ramach sekcji *Biografizm literatury dawnej: II* przyniosła rozważania Macieja Szargota na temat: *Wokół biograficznych odczytań „Nie-boskiej komedii” Zygmunta Krańskiego*. Autor naukowego szkicu wskazywał na możliwości lektury biograficznej. Bohater *Nie-*

-boskiej komedii może być jednocześnie utożsamiany z Krasińskim i jego ojcem. Także Orcio bywa postrzegany jako odzwierciedlenie Krasińskiego „dziecięcego”. Następuje „rozlanie” autora, jego psychiki na kilka rozproszonych postaci. Mamy więc okazję przyglądać się procesowi pewnego odwrócenia biografizmu.

Referat zamykający obrady pierwszego dnia konferencji wygłosił Jakub Knap z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie („Żeglarz po morzu ciemności”. *Nad biografią Stefana Grabińskiego (stan obecny i perspektywy badań)*). Przedmiotem referatu było rozpoznanie zagadnień związanych ze stanem obecnym i potrzebami badań nad biografią Stefana Grabińskiego, dyskursem autobiograficznym (m.in. autofikcją, sylleptycznością) i autotematycznym w jego twórczości literackiej i metaliterackiej (krytycznej). Referent podkreślał potrzebę wykorzystania archiwaliów (listów, rękopisów) dotyczących Grabińskiego, które umożliwiłyby pełniejszy wgląd w omawianą problematykę badawczą.

Wieczornym punktem programu konferencji było spotkanie z Anną Czerwińską-Rydel – gdańską autorką książek dla dzieci i młodzieży. Wydarzenie, które cieszyło się także dużym zainteresowaniem studentów, prowadziła współorganizatorka konferencji Katarzyna Wądołny-Tatar. W krótkim opisie twórczości pisarki-biografistki powołała się ona na strategię, które wymienia Anna Burzyńska w artykule *Kariera narracji. O zwrocie narratystycznym w humanistyce*. Wybrała spośród nich trzy, które najlepiej ilustrują pisarstwo Anny Czerwińskiej-Rydel: „opowiadać”, „opowiadać dalej”, „opowiadać na nowo”. Wspomniana autorka za swój obowiązek uważa przekazanie rzetelnych, weryfikowalnych informacji. Pisarka przystępując do pracy nad stworzeniem biografii sławnej postaci, przeznaczonej dla dzieci, rozpoczyna od gromadzenia materiałów, by w ostatnim już etapie przejść do stworzenia własnego, oryginalnego obrazu danej osoby. Autorka *Stu tysięcy kartek. Opowieści o Józefie Ignacym-Kraszewskim* niejednokrotnie podczas swojego wystąpienia podkreślała, że dziecko trzeba traktować poważnie, a zatem – podejmować wszystkie tematy ważne w życiu każdego człowieka – pisać również o cierpieniu, chorobie, śmierci. Podkreśliła, iż każda opowieść, którą tworzy, posiada swój kod sensu.

Drugi dzień obrad rozpoczął się od referatów w sekcji *Zagadkowe ścieżki i drogi biografii*. Pierwszy z nich poświęcony był prozie Doroty Terakowskiej (Katarzyna Kotaba z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie: „*Ty jesteś jak bohaterowie twoich książek*”. *Elementy autobiograficzne w prozie Doroty Terakowskiej*). Tytuł referatu nawiązywał do słów wypowiedzianych o pisarce (o niej i do niej) przez Alicję Baluch. Widoczne są analogie życia pisarki (niegotowość na macierzyństwo, pewna niedbałość o dom, rodzinę, sprawowanie opieki nad jej dzieckiem przez babcię) i egzystencji bohaterów jej prozy. Czynniki te sprawiły, że po latach musiały się z córką (starszą: Katarzyna T. Nowak) uczyć siebie na nowo. Mostem łączącym te dwie kobiety okazała się być literatura.

Katarzyna Pańczyk z Akademii Pomorskiej w Słupsku zastanawiała się nad problemem: *Strategia literacka czy chwyt marketingowy? O tajemniczej osobie Witolda Olszewskiego//Stanisława Kępińskiego – autora powieści „Budujemy kanał”*. Utwór został wydany w 1947 roku w Rzymie pod pseudonimem: Stanisław Kępiński. Po ukazaniu się drukiem, znalazł się na trzeciej pozycji wśród najczęściej wybieranych książek przez czytelników. W 2014 roku wznowiono utwór w niewielkim nakładzie. Satyryczne dzieło opowiada o traumie pobytu w sowieckim łagrze, stanowi całościową deskrypcję obozowej rzeczywistości. Jednak wspomnienia autora zaczynają w pewnym momencie odpowiadać wymogom fikcji, stąd też tytułowe zainteresowanie referentki kwestią – czy utwór ten wpisuje się w określoną strategię literacką, czy też – jest chwytem marketingowym.

Powieściom kryminalnym (łącznie z pseudonimią autorską) poświęciła uwagę Małgorzata Medecka z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (*Autobiograficzność jako kategoria genologiczna i jako styl odbioru. O kryminałach Joanny Chmielewskiej i Joe Alexa*). Doktor Medecka podjęła próby odczytania utworów Ireny Kuhn i Macieja Słomczyńskiego z perspektywy autobiograficzności. Dostrzegła genologiczną hybrydyczność powieści kryminalnych, naznaczonych postawą autobiograficzną ich twórców.

Według Małgorzaty Stadnik z Uniwersytetu Szczecińskiego (*Perspektywa (auto)biograficzna w badaniach nad współczesną powieścią kryminalną*) współcześnie „powieści tajemnic” mają stanowić diagnozę społeczną, odwoływać się do bieżących wydarzeń (np. problem handlu żywym towarem, globalizacji, sytuacji emigrantów). Referentka poszukiwała również przyczyn globalnej popularności utworu *Z zimną krwią* (autorstwa Trumana Capote, który został wydany w 1965 roku). Źródeł czytelniczego sukcesu dopatrywała się w istniejącej potrzebie oswojenia złego, w oddziaływaniu na poczucie moralności, w tym, że uwaga czytelnika zwrócona zostaje w stronę protagonisty, a sama zbrodnia toczy się w tle.

W sekcji *Różewicz i inni* referat (*Życiorys w wierszach Tadeusza Różewicza*) wygłosiła Katarzyna Wądołny-Tatar z Uniwersytetu Pedagogicznego. Wskazała na depozyt biograficzny autora *Niepokoju* w wierszach i sposoby konstruowania poetyckich życiorysów, przy udziale konkretnych dat (na przykład urodzenia), nazw miejsc (jak Radomsko, Wrocław) i nazwisk osób. Procesy te intensyfikują się z czasem w twórczości Różewicza.

Paweł Stroński z Uniwersytetu Warszawskiego swój referat poświęcił wskazywaniu elementów autobiograficznych w filmach Stanisława Różewicza, stworzonych we współpracy z bratem Tadeuszem Różewiczem. Omawiając *Świadectwo urodzenia*, prelegent skupił się na pierwszych dwóch nowelach – *Na drodze* oraz *List z obozu*, będących odbiciem scen i wydarzeń z czasów kampanii wrześniowej, których obaj bracia byli obserwatorami lub uczestnikami. Przenoszenie doświadczeń jednostkowych na język audiowizualny stało się imperatywem moralnym obu twórców, szczególnie temat stanowiła II wojna światowa, a także czas powojennej partyzantki (*Opadły liście z drzew*).

Afektywno-emocjonalny wymiar biografii Brunona Schulza napisanej przez Jerzego Ficowskiego był tematem referatu Marcina Romanowskiego z Uniwersytetu Gdańskiego. Prelegent ujął sposób czytania Schulza przez Ficowskiego w czterech kluczowych pojęciach: zachwyty, celebrowanie, kruchość i utrata. Używając tych kategorii, pokazywał sposób tworzenia dzieła budowanego na prawdziwej fascynacji pisarzem z Drohobycza.

W sekcji *Biografia w obrazie – literackim, filmowym i komiksowym* prelekcję wygłosiła Anna Pekaniec z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W referacie *Strategie podmiotowe w kobiecej literaturze dokumentu osobistego (na przykładzie tekstów pisanych w trakcie lub tuż po zakończeniu I wojny światowej)* mówczyni wspominała o tożsamości bohaterki, narratorki oraz czytelniczki, widocznej np. w prozie Marii Dąbrowskiej oraz Zofii Nałkowskiej. Przez wiele lat diariusze tworzyła także Zofia Romanowiczówna. Zapisy czynione były z perspektywy osób cywilnych pociążki żeńskiej, wojna zatem przedstawiona została w skali *mikro* (nie bez odniesień do skali *makro*). Notatki z lat 1914–1919 korespondują z wydarzeniami na scenie historycznej. Ludzie patrzą na wojnę w sposób specyficzny – są widzami teatru wojny. „Uczą się” wojny tak, jakby była to umiejętność przydatna w przyszłości.

Koreferentką sekcji *Biografia w obrazie – literackim, filmowym i komiksowym* była również Agnieszka Skolasińska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach – filia w Piotrkowie Trybunalskim. Referat *Autobiografia, biografia, film biograficzny. Symboliczne wymiary historii życia Janet Frame* traktował o nowozelandzkiej pisarce żyjącej w latach 1924–2004. Zdiagnozowano u niej schizofrenię, gdy miała dwadzieścia lat. Przez osiem lat przebywała w szpitalu psychiatrycznym. Była naznaczona społecznym piętnem, odizolowana od rodziny, rówieśników. Przeżyła dwieście zabiegów elektrowstrząsów. W Wielkiej Brytanii dowiedziała się, że jednak nie ma schizofrenii. Potrzebowała terapii, aby wyjść z kryzysu spowodowanego pobytem w szpitalu psychiatrycznym. Autobiografia pełniła w jej życiu funkcję terapeutyczną. Napisała ją w wieku sześćdziesięciu lat. Tworzyła po to, by na nowo „poukładać” swoje życie. Prelegentka wiązała to z bachtinowskim kształtowaniem się znaczeń w dialogu. Frame, dzięki pisaniu, chciała udowodnić, że jest dobrą pisarką oraz że jest osobą zdrową psychicznie.

Katarzyna Chrzęszczyk z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach przybliżyła postać romskiej poetki (*O literackiej i filmowej wersji biografii Papuszy*). Prelegentka zajęła się porównaniem biografii tekstowej z filmem. Oba dzieła powstały w drugiej połowie 2013 roku. Papusza – jedyna poetka romskiego pochodzenia, której wiersze zostały przetłumaczone na język polski – wymykała się schematom oceny płci właściwym kulturze romskiej. W książce Angeliki Kuźniak *Papusza* opowieść o życiu bohaterki uzupełniana jest przez wytwory wyobraźni autorki. Konstruując barwny wizerunek Papuszy, Kuźniak korzysta z wiarygodnych dokumentów, przytacza je bez dokonywania korekty – nie zmienia nawet błędnego zapisu ortograficznego. Próbuje zrekonstruować także to, co oprócz słów można było znaleźć w nagraniach. Korzysta z różnych ujęć, perspektyw, często rezygnuje z metatekstowych komentarzy. Natomiast w filmie (Joanny Kos-Krauze i Krzysztofa Krauzego) widoczny jest stereotyp wyobrażeń o cygańskim świecie, funkcjonujący w świadomości społeczeństwa.

O (auto)biografii przedstawionej w formie komiksu opowiedział Krzysztof Lichtblau z Uniwersytetu Szczecińskiego. Wystąpienie na temat polskiego komiksu autobiograficznego traktowało między innymi o podwójnej stereotypizacji w sekwencji obrazkowej. W komiksie autor nie może „wrysować się” w opisywane wydarzenia – inaczej w akcie pisania, wtedy „jest się” zawsze kilkoma osobami, „dopuszcza się” do głosu „cudze” punkty widzenia.

Sekcję *Inkluzje i ekskluzje biografii: I* rozpoczął referat Agaty Skąty z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Swoje wystąpienie poświęciła ona współczesnemu biografistce Jackowi Moskwie czynnie zaangażowanemu w życie Kościoła w Polsce. Badaczka pokazywała, w jaki sposób portretuje on sylwetki osób „wyróżnionych” świętością (J. Moskwa jest autorem książek o Karolu Wojtyła). Moskwa, stawiając nieoczywiste pytania i prezentując odważne materiały, konfrontuje wizerunek osób z obiektywną relacją. Taki sposób pisania umożliwia mu realizowanie w pełni etosu pisarza dokumentalisty.

Artur Hellich z Uniwersytetu Warszawskiego mówił o dwóch postawach autobiograficznych: terapeutycznej i hermeneutycznej na podstawie *Uśmiechu Demokryta* Ryszarda Przybylskiego oraz biografii Konrada Górskiego. Pierwszy autor, zdaniem referenta, prezentuje typ hermeneutyczny, nieustannie reinterpretując wydarzenia z własnej przeszłości, z kolei drugi to twórca biografii klasycznej – swoistej autoapologii.

Wystąpienie Alicji Fidowicz (doktorantki z Uniwersytetu Jagiellońskiego) wpisało się w krąg zdobywających coraz większą popularność tzw. studiów nad niepełnosprawnością. Prelegentka analizowała książkę Stanisława Grzesiuka pt. *Na marginesie życia* oraz *Salamandrę* Elżbiety Anny Rubińskiej, pokazując tym samym realia życia osób niepełnosprawnych w PRL.

Referat Magdy Karkowskiej z Uniwersytetu Łódzkiego: *Autoetnografia w przestrzeni doświadczenia akademickiego – refleksje o metodzie, tworzyw i sposobach analizy narracji* dotyczył budowania relacji Ja-badacz, Ja-osoba prywatna. Autoetnografia zbliża się do tego, co do tej pory niewyraźne (pierzwiastek ludzki, włączanie kontekstu podmiotowości, subiektywności). Podczas pisania o Innym uprawnione jest posługiwanie się kategorią autobiografizmu. Autoetnografię można rozumieć jako produkt końcowy autorefleksji lub jako sam proces tej refleksji, opis doświadczenia życiowego, które było udziałem piszącego oraz – jako nowatorski sposób prowadzenia narracji. Prelegentka wymieniła również rytuały obecne w środowisku akademickim: nauczanie, odniesienie do hierarchii, stereotypizacja, intensyfikacja (np. podczas sesji egzaminacyjnej), rytuał przejścia, zmiana miejsca pracy, opór (zaprzeczanie, negowanie elementów występujących w środowisku uczelnianym).

Autor książki *Autor jako marka. Literatura w kulturze audiowizualnej społeczeństwa informacyjnego*, Dominik Antonik z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawił referat dotyczący rozproszonej twórczości Wisławy Szymborskiej (*Od autobiograficznej narracji do autobiograficznej intensywności*). Zbadał relację pomiędzy tekstem, literackim gadżetem a doświadczeniem

„szymborskości”. Szymborska jako marka odsyła do tożsamości poetki. Na przykład do wiersza *Kot w pustym mieszkaniu* nawiązuje grafika, która w 90-lecie urodzin poetki pojawiła się w wyszukiwarce Google, postawiono także specjalną ławeczkę-pomnik w Kórniku (*Ławeczka dla Szymborskiej i kota*) – według referenta: nie jesteśmy wtedy odsyłani do wiersza, lecz do „szymborskości”). Także wystawa *Szufflady Szymborskiej* w Kamienicy Szołayskich w Krakowie tworzy nagromadzenie miejsc odniesień do całej twórczości. Nie dostarcza ona praktycznej wiedzy, ale jest źródłem emocjonalnego doświadczenia. Czytelnik poezji noblistki porusza się w transmedialnym labiryncie – w miejsce linearnego czytania.

Jerzy Waligóra z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, występujący w sekcji *Dramat i teatr wobec biografii*, wygłosił referat na temat: *Osoba autora w dramacie „ja”*. Przedstawił między innymi rozważania dotyczące kwestii autora wewnętrznego, który decyduje o tym, w jaki sposób rozwija się fabuła. Wyróżnił kilka sposobów obecności autora w dramacie, m.in. jego „występowanie” na płaszczyźnie konstrukcyjnej dramatu i w wypowiedziach bohaterów. Dramaturgia „ja” z całą pewnością nie operuje jednoznacznością referencjalnością. Jest natomiast odzwierciedleniem pierwiastków osobowościowych. W nowoczesnej dramaturgii następuje kryzys tradycyjnie rozumianej podmiotowości.

Anna Sobiecka z Akademii Pomorskiej w Słupsku w wystąpieniu zatytułowanym *Strategie biografizacyjne w polskiej powieści teatralnej XX wieku*, zreferowała wyniki własnych badań nad powieścią o teatrze, powieścią z teatrem w tle (a może także powieścią teatralną?). Głównym przedmiotem zainteresowań prelegentki stała się kondycja teatru – a zatem wątki autotematyczne. Referentka wymieniła także strategie pisania o teatrze: biograficzną (osnutą na biografjach artystów teatru), autobiograficzną, kryptobiograficzną i kryptoautobiograficzną.

Reprezentująca Uniwersytet Warszawski Katarzyna Małgowska przedstawiła referat na temat: *Dramaturga portret zwielokrotniony. Wokół autobiografizmu Wigilii, Pokoju dziecinnego, Domku z kart* Emila Zegadłowicza. Nakreśliła istniejące strategie pisarskie: chowanie się za maskami, istnienie własnych mitów, polemika z krytykami. Mit artysty daje szansę na wolność, natomiast mit krainy, np. Beskidu opisuje ziemię szczególną, na której to ludzie żyją w zgodzie z naturą, są także bliżej Boga. Podkreśliła, iż *Pokój dziecinny* jest utworem niejednorodnym, przekracza podziały genologiczne Dramat złożony jest z elementów groteski, satyry, a rozbudowane didaskalia to także miejsce wypowiedzi odautorskiej. Wszystkie występujące postaci wyrażają poglądy Zegadłowicza. Autor chciał przedstawić świat zmierzający do katastrofy.

W sekcji zamykającej konferencję (*Dramat i teatr wokół biografii: II*) głos zabrała Iwona Gosik-Kapelińska z Uniwersytetu Warszawskiego. W interdyscyplinarnym szkicu, łączącym wiedzę z zakresu literatury oraz historii (*Polski król w cierniowej koronie – udramatyzowanie biografii monarchy w dramacie historycznym doby postycziowej*), przedstawiła sfunkcjonalizowane biografie i wizerunki monarchów i monarchiń wątpliwych, smutnych, zatroskanych w XIX-wiecznym polskim dramacie. Dramatyzowanie, w przekonaniu badaczki, oznacza przedstawianie czegoś bardziej dramatycznie, niż miało to miejsce w rzeczywistości, natomiast udramatyzowanie – przeniesienie na scenę, przygotowanie inscenizacji.

Wystąpienie pt. *Wacław Radulski. Utracony teatr, odzyskana biografia* wygłosiła Diana Poskuta-Włodek, reprezentująca dwie instytucje – Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach oraz Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Znawczyni teatru i dramatu zaznaczyła, iż biografistyka staje się dziś obiektem sporów i gier tożsamościowych. Konieczne są próby redefiniowania źródeł potrzebnych do tworzenia biografii. Oprócz strategii performatywnej, istnieją też inne rozwiązania, które można by nazwać działaniem „przeciw historii” oraz „przepisywaniem historii”. W ich perspektywie jawi się biografia reżysera teatralnego Wacława Radulskiego.

Obrady konferencyjne zamknęły rozważania Elżbiety Leszkiewicz i Magdaleny Gąsiorowskiej (absolwentek Uniwersytetu Jagiellońskiego), które podjęły próbę opisu terapeutycznego wymiaru biografizmu w poezji i dramacie (*Między szaleństwem a oniryzmem. Funkcja terapeu-*

tyczna autobiografizmu na przykładach poezji i teatru (Alda Merini, Samuel Beckett, Sławomir Mrożek, Eugène Ionesco).

Obrady konferencyjne pozwoliły na zapoznanie się z wynikami badań prowadzonych przez pracowników znanych ośrodków naukowych w całej Polsce oraz umożliwiły dyskusję nad szeroko pojmowaną biografią i biografizacją. Różnorodność ujęć zagadnienia (widoczna już w podziale na poszczególne sekcje), uwzględniająca odwołania do rozmaitych dziedzin nauki – historii, geografii, psychologii – wskazuje na literackie, kulturowe i medialne skomplikowanie (auto)biografii i mechanizmów jej „wytwarzania”. Konstrukcja i rekonstrukcja osoby, jej życia i dzieła stanowi atrakcyjną i ważną przestrzeń dalszych eksploracji. Wyсіtek ten podejmują także uczestnicy innych sympozjów (X Łódzka Konferencja Biograficzna z cyklu *Biografia i badanie biografii. Przełomy biograficzne i uczenie się*, 5–6 lutego 2016 oraz *Biografie nieoczywiste – kryzys, przełom i transgresja w perspektywie interdyscyplinarnej*, 2–3 marca 2016 także w Łodzi).
